

BOTANISCHES MUSEUM
der k. k. Universität.

Kerner

J. No 13027

B

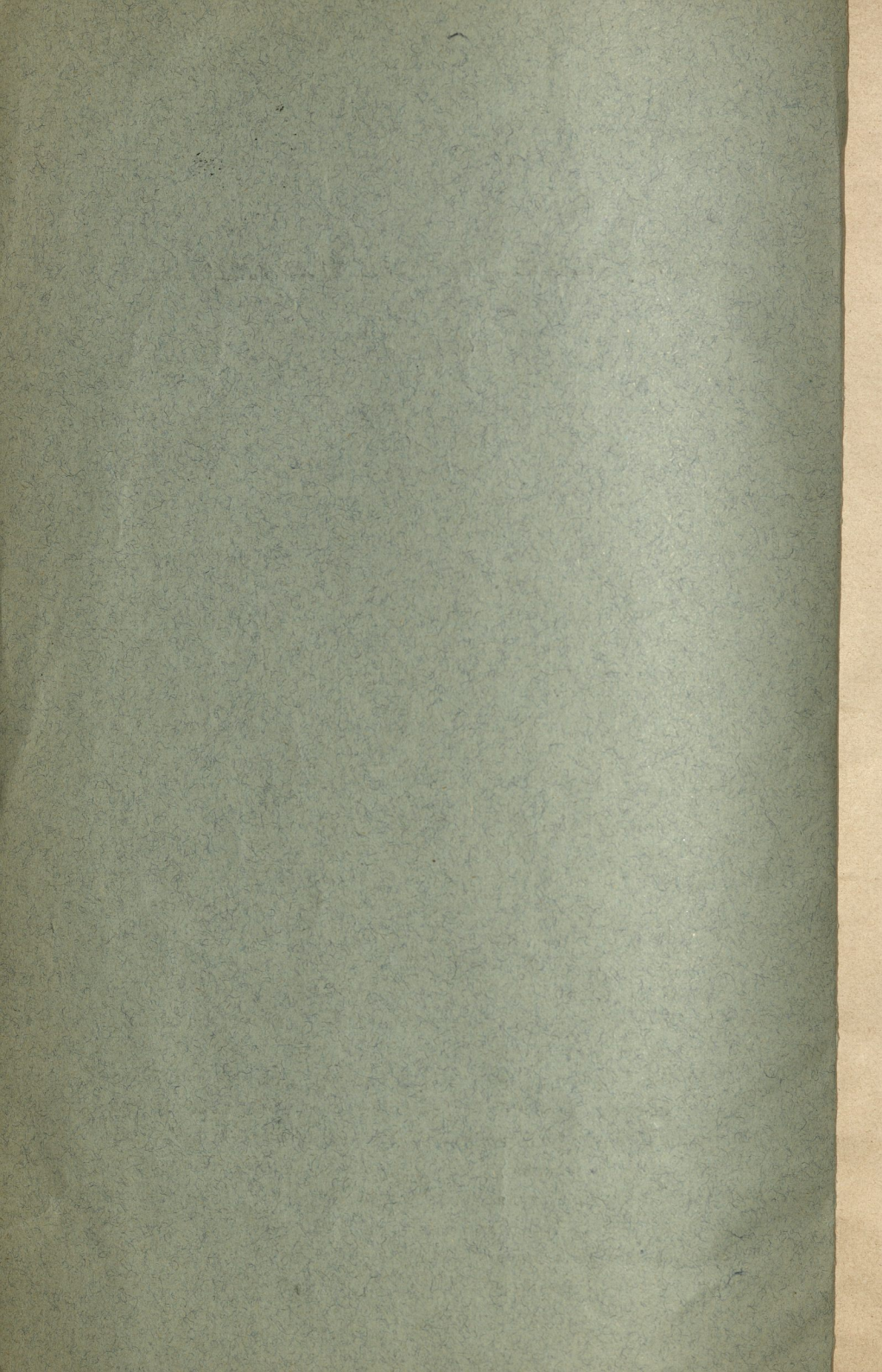
2160/6

Diogenes Schloffer's

in Rossien

(Kern)

Dr. Josip Calasancij Schlosser vitez Klekovski.

Prvi predsjednik »Hrvatskog planinskog društva«.

Zivotopisna crta.

Napisao Ljudevit Rossi.

Hrvatska zemlja sa svojim nebotičnim gorami, ubavimi poljanama i ravninama, sinjim morem i raznolikim podnebjem krije mnogo prirodno blago, ali uza sve to ima malo radnika, koji bi ju točnije proučili i učenom svijetu prikazali. Neznatan broj ovih pregalaca na prirodopisnom polju umanjuje se godimice a jednoga i to od najvrstnijih i najmarljivijih — dra Josipa Schlossera Klekovskoga — ugrabi nam nemila smrt 27. travnja 1882.

Još postoji doduše jedan stari dub, nu neće li i njega silna bura naskoro survati? a podmladka neostavljaju iza sebe ni prvi ni potonji! Iznovice će dakle botaničko polje u Hrvatskoj opustiti.

Medjutim nadajmo se boljemu — današnji bo odnošaji donekle pa i oživotvoreno sveučilište — jamačno neće valjda dopustiti, da kod nas jedna znanost zamre, koja se u tudjih zemljah u veliko goji i scienu.

Ovimi redci namjeravam sa svoje strane odužiti se u koliko moguću mužu, koji je — došav u našu hrvatsku domovinu, ovu obljudbu kao vlastitu i vjeran te odan joj ostao do groba — a uza to proučio ju kao nijedan dosele. U tom podhvatu buditi će me zahvalnost prama njemu a podpomagat osvjedochenje čitatelja, da sam se latio dostojne radnje.

Životopisa od Schlossera ima više, tako n. pr. u »Öst. bot. Zeitschrift« od god. 1869., u »Radu« knj. LXV. od Vukotinovića, u »Svjetozoru« od god. 1878., u »Naša lipa« od godine 1876., u »Viencu« od god. 1882., u »Zvonimiru« i »Hrvatskoj Vili« od god. 1884. Nu kako je svrha pojedinih časopisa razna, tako su i dotični životopisi raznoliko sastavljeni jedni više drugi manje podpuno. Ja ću dakle sve ono, što je spomena vriedno iz gore navedenih životopisa izvaditi i u jednu cjelinu sakupiti, pridodav nekoje viesti, koje su mi od prije poznate bile, ili sam ih od drugih, ponajviše od sina mu Levina doznao i malo obširnije njegovo djelovanje s prirodopisnoga gledišta prikazati.

Dr. Josip Calasaneij Schlosser vitez Klekovski ugleda svijet na 25. siječnja godine 1808. u Indrihovu u Moravskoj na imanju grofa Harracha, gdje mu je otac upraviteljem bio. Roditelji su mladoga Schlossera za rana počeli dobro odgojivat i priučiti na red i poslušnost tako, da je s vremenom pokazao veliku ljubav i nagnuće, kao što i darovitost za nauci. I to je bilo povodom, da ga je ujak podjašprišt naumio posvetiti svećeničkomu stališu. Pučku učionu svršio je kod kuće a gimnazij u Leipniku, Kremsieru i Freiburgu, dočim filozofiju u Brnu gdje mu bijaše medju ostalimi suučeniци sadašnji kardinal i nadbiskup knez Schwarzenberg i to sve najboljim uspjehom.

Udaljen od doma, bez ikakvog inog upliva, a možebit što je samostalnije i zrelije suditi stao, stranom pako što je tečajem školovanja često u prirodu zalazio i ovu obljubio, zamrazi mu se svećenički stališ, te se odluči za liečničko zvanje, u kojem mišljaše naći djelokrug za svoj budući život.

Pošto su se roditelji a i ujak mu sklonuli na ovu njegovu odluku, to se uputi na bečko sveučilište i bude godine 1832. promoviran izvrstnim uspjehom na čast doktorsku sveukupnih liečničkih i ranarničkih znanosti.

Kao takav bio je asistentom kod čuvenog botanika profesora Franje baruna Jacquina i externistom u c. kr. bečkoj bolnici namješten, a budući se je osobito revnim i sposobnim u potonjem zvanju pokazao, to bje godine 1834. ujedno sa profesorom dr. Hildebrandtom odaslan u Mljetačku i Lombardiju, da prouči narav kolere, odkuda se je, vršiv liečničko zvanje, riedkom požrtvovnosti i pohvaljen od svojih pretpostavljenih s pomnožanim izkustvom godine 1835. natrag u Beč povratio.

Ali tu nije dugo ostao. Godine 1836. bude imenovan profesorom botanike na kirurgičkoj školi u Solnogradu, te kada je uslied tog namimenovanja pošao tadanjem predstojniku nastavnog odjela i osobnom liečniku Njeg. Veličanstva dru. barunu Stiftu, da mu se predstavi odnosno oprosti š njim, poriečka se s ovim — s razloga što je Schlosser kao slušatelj po ovom posprdno kao stari djak, buduće prosied, nazvan, što on dakako dopustiti mogao nije, i što ga kao imenovanog doktora po dvaput primiti hotio nije, i to tako, da mu je dr. Stift rekao, da dok je on živ, on profesorom nebude, te mu pred nosom dekret podere. Na to pobježe Schlosser k profesoru i svojemu prijatelju Hildebrandtu i tu se sakri, dok mu nije ovaj zajedno s profesorom Jacquinom kod grofa Pejačevića, koj je baš tada u Beču boravio, našao utočište, uzev ga za domaćeg liečnika sa godišnjih 600 fr.

Dr. Stift pako, dao je Schlossera kroz redarstvo posvuda tražiti, te bi jamačno još i nastradao, da su ga uhitili.

I tako je Schlosser došao ponajprije u Našice u Slavoniju a nakon 3 mjeseca podje u istom svojstvu veleposjedniku Adamoviću Tenjskomu u Čepin. Obitelj Adamovića naskoro se preseli u Hrvatsku naime u Sv. Helenu blizu Paukovca. Ondje bje dobro primljen, ljubljen i štovan, a kao revan liečnik, ne samo u kući posjednikovoj, nego i kod ostalog občinstva, dodje naskoro kao vještak na glas.

Medjutim nemiran i bučan život u kući Adamovićevoj, česti pohodi k susjednim posjednikom, kamo je i on s cielom pratnjom — svi na konju — polaziti morao, nije odgovarao njegovim nazorom, jer nije imao nikada mirna časa, da se posveti ozbiljnomu i znanstvenomu radu, te odluči čim prije riešiti se one kuće.

Kada je god. 1838. bilo izpražnjeno mjesto kupališnoga liečnika u Varaždinskih Toplicah i Schlosseru doglašeno da bi ga zagrebački kaptol rado kao takvog imati, baš mu dodje u dobar čas, što je Adamović naumio povratiti se u Slavoniju, da se u prijateljstvu s njim razstane te podje u Varaždinske Toplice, gdje je kao kupalištni liečnik ostao sve do god. 1844.

Tu ga čekala nova zadaća. Toplice bo Varaždinske bijahu u ono doba veoma zanemarene. Rudno vrelo bijaše ogradjeno samo prostim drvom, uz ovaj zdenac bijaše drvena sgrada sa blatnimi kupališti, sadanje Josipove kupke služile su za seljačko kupalište, gostiona malena, vrt neznatan itd. Schlosser je nastojao svimi mogućimi silami nagovoriti kaptol zagrebački, da kupalište u smislu sadanjega znanstvenog napredka i ukusa uredi, što mu je i za rukom pošlo, tako da ih je za kratko vrieme u toliko poljepšao i poboljšao, da su postale malne ravne najbolje i najukusnije uredjenim evropejskim kupeljim.

I ovdje je Schlosser povrh svojih službenih dužnosti, kao kupalištni liečnik, vršio svoje liečničko zvanje prama bolestnikom i susjedstvu, iz same ljubavi i nesebičnosti bili oni bogati ili siromasi, jer nikada nije pitao, da li tko može platiti ili ne. Na ovaj način pribavio si je kod svih veliko prijateljstvo, počitovanje i privrženost, tako, da su ga samo šaljivo kao dvadeset devetog kanonika zagrebačkog zvali.

Premda je Schlosseru u Varaždinskih Toplicah dobro išlo, to je ipak nastojao, da si nadje koje prikladnije mjesto, gdje bi se svojom znanstvenom strukom više baviti mogao, jer je kao kupalištni liečnik uvijek u kupalištu sa bolestnici posla imao i nije se mogao onako

slobodnim smatrati, kako je želio. Zato je zaprosio za izpražnjeno mjesto županijsko za fizika u Križevcih.

Za ono mjesto kompetiralo je njih više a među ostalim i dr. Aleksa Rakovac, uz kojega je stajalo mnogo uglednih i važnih osoba, ta i Schlosserov potonji drug i prijatelj izrazio se je o njem¹⁾ koji tobož da se zabavlja više pobiranjem drača, nego liečenjem bolestnika — bolje bi bilo svakako na to mjesto pozvati dra. Aleksu Rakovca nego Schlossera«. Ali Schlosserov dobar glas kao liečnik pa i njegovi prijatelji prodru kod izbora i on bude po tadanjem križevačkom velikom županu barunu Ljudevitu Bedekoviću komorskomu kao županijski fizik izabran.

Mjeseca svibnja 1844. preseli se Schlosser u Križevce, gdje su ga tadanji stališi i redovi županije križevačke, kao što i građanstvo križevačko vrlo ljubezno primili. Ovdje se je Schlosser naskoro upoznao sa svimi znamenitijimi osobami, tako da nije bilo izleta i zabave, gdje nebi on prisutan bio.

Godine 1848. kada je u Hrvatskoj sve ustalo, da brani svoja prava, to je Schlosser, koj je međjutim postao pravim pravcatim narodnjakom - Hrvatom — uložio svoje liečničko zvanje i posvetio se vojničkoj službi. Ban Jellačić imenova ga pukovnijskim liečnikom kod husarske banderialne čete uz pridržaj mjesta kao županijski fizik a kad je ova konjanička četa kašnje prešla preko Drave, bude Schlosser pridieljen šestomu bataljunu gibive narodne garde, gdje ostao, dok nije potonja razpuštena. Za svoju revnu službu izkazanu prigodom ovom zadobi pohvalu dne 30. ožujka 1849.

Kada bje pod upravom ministra Bacha županija križevačka dokinuta, morade Schlosser svoj mili Križevac ostaviti i preseli se u Zagreb mjeseca kolovoza na novo svoje mjesto kao fizik županije zagrebačke. Kao svaku, tako je i ovu službu obnašao revno i poznatom točnošću a uza to obavljao je još kroz sedam godina bezplatno poslove zemaljskoga liečničkoga savjetnika kod hrv. slav. namjestništva a povrh toga bio je sudbenim liečnikom kod zemaljskoga sudišta u Zagrebu. Za vrieme kolere, koja je godine 1855. u većoj mjeri zavladała pokazao je vanrednu revnost i veliku sposobnost u svojoj struci te mu je c. kr. ministarstvo uslied toga dne 27. rujna 1855. izreklo pohvalno priznanje. Dne 13. veljače 1860. zadobi od predsjedništva banskoga stola osobitu pohvalu a malo zatim bude Previšnjim riešenjem dne 2. kolovoza 1860. »obzirom na njegovo čestoputa pohvaljeno vršenje službe u zdravstvenom pogledu« ime-novan začastnim zemaljskim liečničkim savjetnikom.

¹⁾ Vukotinić: Životopis Dr. Josipa Cal. Schlossera vit. Klekov. str. 8.

Početak godine 1861. bude Hrvatskoj ustav povraćen i prema tomu županija križevačka uzpostavljena a velikim županom Ljudevit Vukotinić imenovan. Zaželiy Schlosser povratiti se opet u svoj mili Križevac i priobćiv svoju želju prijatelju si velikom županu bude po ovom kao županijski liečnik imenovan. Križevčani se veoma razveseliše dolazku svoga osobita prijatelja i staroga znanca te ga odmah izabraše gradskim zastupnikom. U Križevcu boravio je samo tri godine a uza to obnašao je službu gradskog fizika i sudbenog liečnika.

Poslje u mirovljenja praliečnika kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije dr. Mlinarića bude mjesto praliečnika Schlosseru kao najvried. i najzasluženi- jem dne 18. siečnja 1864. po Nj. Veličanstvu podieljeno i istom prilikom namjestničkim savjetnikom imenovan. Godinu dana kašnje, naime Previšnjim riešenjem od 8. kolovoza 1865. nagradi ga Njeg. Veličanstvo vitežkim redom željezne krune III. razreda a 8. svibnja 1867. podieli mu naslov »vitez Klekovski«.

Godine 1873. zadobi k tomu ratnu kolajnu za obavljenu lieč- ničku službu prigodom ustanka godine 1848. i 1849.

Od godine 1864. pa sve do svoje smrti boravio je Schlosser ne- prestano u Zagrebu, gdje je, kao negda u Križevcih, od svakoga ljubljen i štovan bio. U svom novom zvanju, bio je onaj isti kao i prije, naime revan, točan i čedan u službi a inače ljubezan prama svakomu, iskren prijatelj i dobar drug.

Bio je sriednjeg, kriepkog stasa, uvijek zdrav i dobre, osobito vesele ćudi. Višeputa stao bi u kasnije doba pred svojimi starijimi prijatelji skakutati, diće se kako je još mlad, a ne kao oni, kojimi je starost utišala mladenjačku živahnost. Svoje poslove obavljao je marljivo, točno polazio pisarnu na odredjene sate, gdje je znao višeputa do kasne večeri ostati, da obavi službene poslove a došav onda kući, bavio bi se svojim milim znanstvenim radom do kasne noći, jer mu je malo vremena danju za isti preostalo.

U zadnje doba poboljevao je ponešto, ali to je tajio svojoj rodbini i prijateljem, niti je slušao njihove savjete i molbe, da si čuva zdravlje i da malko odpočine, jer je kao takav marljivo i dosta naporno radio. Njegov jedini odgovor bijaše na ovo da će mu bolje biti i da će ozdraviti čim nastane toplije vrieme i čim se prilika pruži na kakovu ekskursiju u drago mu Primorje ili gornju Krajinu. Ali žalibože toga nedoživi više, jer mu rak-rana u grlu nakon kratke težke bolesti zada smrtni udarac dne 27. travnja 1882. u 74. godini dobe svoje.

Malo prije smrti naime dne 7. ožujka 1882. slavio je jošte petdesetgodišnjicu svoje doktorske časti u izabranom krugu veselo i zabavno.

Ovoliko o javnom životu Schlosserovu kao liečnika i činovnika, sada da vidimo kakav je bio kao prirodopisac.

* * *

Već za rana pokazao je Schlosser veliko nagnuće za prirodne znanosti. Slušajući filozofičke nauke u Brnu bavio se je osobito ljubavi s botanikom, te mu je pri tom osobito na ruku išao tadanji profesor matematike Aurelij Thaler. S ovim je stranom zajedno a stranom kašnje sam pretražio okolice Brna, Hradiša, Cajca itd. sve do medje Ugarske i na taj način bogat botanički materijal sakupio.

Kada je poslje slušao liečničke nauke na sveučilištu u Beču marljivo je botaniku učio te se je u društvu s drugovi i prijatelji si Josipom Hafnerom i Franjom Leydoltom naskoro upoznao sa bogatom bečkom florom. Za vrieme ferijah proučavao je floru moravsku zajedno sa znancem si Alojzijom Putterligom.²⁾

Na sveučilištu slušao je glasovite profesore kao što su Jacquin, Hildebrandt, Hoffmann, Mohs itd. a budući od naravi bogato nadaren lahko je sve shvatio. Nakon svršenih sveučilištnih nauka bio je asistentom kod Jacquina a prof. lučbe Hildebrandta učio je botaniku.

Njegovi sveučilištni drugovi: Fenzl, Hafner, Welwitsch, Leydolt, Redtenbacher, Kotschy itd., s kojima je marljivo družio i sabirao, postali su glasovitimi na znanstvenom polju.

Uplivom profesora mineralogije Mohsa, koji je stvorio nove znanstvene podloge za mineralogiju, proučio je Schlosser njegov sistem i nastojao ga je u koliko moguće uporabiti i kod botanike, što mu stranom i za rukom pošlo, te je u tom smislu i svoju inauguracionalnu disertaciju »de Pepilionaiices« izradio.

Medjutim Mohsova teorija, buduć u nesgodno doba postavljena, nenadje pristaša, jer izim Schlossera i Leydolta, koj je pisao »de Caricibus« nije se s njom skoro nitko više bavio.

Iz dosad rečenog vidi se, da je Schlosser već podpun botanik bio, kada je godine 1836. u Hrvatsku došao. Flore nekih sjevernih krajeva bile su mu već prilično poznate, a sad na jednoč, došav u nepoznatu na jugu ležeću pokrajinu, naidje na mnoštvo nevidjenih i riedkih bilina. »Utisak onaj i radost, koju je oćutio gledajući u

²⁾ Oest. bot. Zeitschrift 1869. str. 2.

Hrvatskoj sasvim drugu vegetaciju i bilinstvo od prije nevidjeno nemogaše pokojnik nikada zaboraviti; oduševljen znao bi živahnim riečima slikati veselje, kad bi opazio gdjekoju riedku bilinu od prije si nepoznatu.³⁾

Razumije se samo sobom, da je stao mnogo toga kupiti, čim bi mu vrieme iole dopuštalo, te je mnogo osobitih i riedkih vrsti nabrao. Ove bi onda medju nekoje svoje prijatelje razasišljao i tim je probudio pozornost inostranih florista na osobitu bujnost i zanimivost flore hrvatske. To je bilo povodom, da je Schlosser za kratko vrieme toliko ponuda za zamjenu bilja dobio, da je morao veoma marljiv biti, da sve zadovolji, što je on doista i učinio.

U Toplicah varaždinskih iz razloga valjda, što se nije mogao češće od kupališta udaljiti, stao je rediti materijal sakupljen u Moravskoj a posliedica toga bila je, da je izdao »Anleitung, die im Mährischen Gouvernement wildwachsenden und am häufigsten cultivirten phanerogamen Pflanzen nach der analytischen Methode durch eigene Untersuchungen zu bestimmen. Brunn. 1843. Gedruckt bei Rud. Rohrsers sel. Wittwe«. Ovo je pravi naslov te knjige a ne kako se obično citira. Uza to upotriebio je svaku priliku, da smogne na svojih zvaničnih putovanjih po koju bilinu iz tamošnje okolice ubrati.

Došav u Križevce stao je mahom razgledati okolicu sa botaničkog gledišta a osobito ga je zanimala Kalnička gora, zatim sv. Jelena.

U Križevcih upoznao se je sa Ljudevitom pl. Vukotinovićem, kašnjim velikim županom, a za kratko postanu ova dvojica ne samo dobri prijatelji, nego je Vukotinović, premda je s početka bio veliki neprijatelj »drača«, ipak pobudom i podučavanjem Schlosserovim njegovim najrevnijim učenicom a kašnje i valjanim suradnikom na polju floristike hrvatske postao. Od to doba započe Schlosser uz pomoć Vukotinovićevu sistematički hrvatsku cvjetanu proučavati. Kamo nije mogao jedan dospjeti, došao je drugi, pa si medjusobno nadjene biljke davali, tako, da su naskoro priličan materijal sabrali, nu prvenstvo, ipak ide svakako Schlossera.

Prve viesti o flori hrvatskoj priobćio je Schlosser u bečkom botaničkom časopisu⁴⁾ od godine 1851. i 1852. pod jednostavnimi dopisi iz Križevacih, navadjajuć novosti, koje bi našao ili pak opazke o izostajanju nekih bilina, koje su prije na istom mjestu mnogobrojno rasle.

³⁾ Vukotinović l. c. str. 7.

⁴⁾ »Oester. bot. Wochenblatt« redigirt von Skofitz in Wien 1851. str. 253, 411, 1852. str. 183.

Godine 1852. napisao je u istom časopisu »Vorarbeiten zu einer Flora Croatiens« gdje je naumio nabrojiti one biline, koje je dosele u Hrvatskoj ubrao, ili su od ovud već od prije poznate bile.

Dok je taj članak izlazio budu Schlosser i Vukotinović od hrvatske vlade pozvani, da hrvatsko Primorje i gornju Krajinu sa prirodoslovnoga gledišta prouče što su ova dvojica jedva dočekali, jer ih je želja od davna vukla za ovimi krajevi. Dne 20. svibnja 1852. upute se dakle preko Zagreba, Karlovca kroz gorski kotar na Rieku a onda cilim Primorjem do Senja, zatim preko Vratnika, Otočca u Gospić. Od ovud pohodiše interesantnu okolicu Brušana, popeše se na isto tako zanimivi Sladovac i spustiše u Karlobag. Vrativši se natrag u Gospić podjoše od ovud na sv. Rok, Udbinu, Korenicu, popeše se na golu Plješivicu i bližnji Mrzin. Iz Korenice pako na Priboj, Leskovac, pohodiše Plitvička jezera a zatim preko Otočca, Žutelokve, Jezeranu, Ogulina na Klek a napokon iz Ogulina preko Munjave, Generalskoga stola, Karlovca prispješe na 25. lipnja sretno u Zagreb a dva dana kašnje u Križevce.

Dakle nakon mjesec dana vratiše se natrag sa silnim materijalom i to je bilo povodom da je Schlosser svoj članak »Vorarbeiten zu einer Flora Croatiens« dao prekinuti i nastaviti sa »Reiseflora aus Süd-Croatien⁵⁾, gdje nabraja izključivo biline, koje je na ovom putu za ove krajeve vlastite sakupio, opisujući uza to telurčke i meteorološke odnose hrvatskoga Primorja i gornje Krajine.

Biline na ovom putu sabrane, medju kojima je bilo nekoliko Kitaibelovih vrsti, za koje se mislilo, da su nestale a on ih opet našao, razdielio je medju svoje korespondente, koji su se pravom pohlepom za njimi jagmili, jer od Kitaibelovih vremena nebijaše biljara u ovih predielih.

Godine 1853. pako sa Vukotinovićem pretražiše sjevernu Hrvatsku t. j. Moslavinu, Kalnik, Ivančicu, Zlatar, Krapinu, Macelj goru, Trakošćan, Lepoglavu, Ivanec, Varaždinske Toplice, Ludbreg, Podravinu, Reku, Sudovec, Raven, Lovrečinu itd. pak su obojica na temelju bilježaka i sakupljenoga materijala napisali članak »Naturhistorische Wanderungen durch einige Gegenden Nord-Croatiens im Jahre 1853.⁶⁾

Još mu posluži sreća nakon kratkoga vremena naime godine 1856. pohoditi gornju Krajinu i to drugim putem: Zagreb, Ogulina, na Klek a od ovud na Modruš, Jezeranu, Žutulokvu, Otočac; ovdje je osobito pretražio močvare Gacke, zatim preko Vrhovina na Ba-

⁵⁾ Vidi opazku uredništva Oest. bot. Wochenbl. 1852. str. 322.

⁶⁾ Oest. bot. Wochbl. 1854. str.: 107, 114, 122, 131, 137, 145.

binpotok, Leskovac, Korenicu, pope se na Mrzin i Plešivicu pak preko Bielopolja, Bunića, Ljubova u Gospić. Iz Gospića poduze izlet u Oštarije, na Sladovac, u Bag; zatim iz Gospića u Vrebac, pod Pavlovačkom stazom; nadalje iz Gospića u Kanižu, Ribnik i natrag i napokon iz Gospića u šumu Jasikovac. Preko Medka, sv. Roka pope se na sv. Brdo i vrati natrag u Gospić a sutradan pohodi Vi-sočicu i vrati od ovud preko Gospića, Otočca, Kapele, Generalskoga stola, Karlovca natrag u Zagreb.

I ovo putavanje opisa pod naslovom »Reiseflora aus Süd-Croatien⁷⁾.

Ova putovanja bijahu za Schlossera veoma poučna, jer je na ovaj način proučio na brzu ruku floru krvatsku i sakupio mnoštvo bilja. Uza to imao je već od prije priličan herbar. Vlastiti nagon a i pobuda njegovih vanjskih prijatelja prinukaše ga te se zajedno sa Vukotinovićem odvaži na izdavanje popisa bilinâ rastućih u Hrvatskoj. Ovaj popis izlazio je najprije u gospodarskom listu a god. 1857. napose ga odtiskaše u 16ini pod naslovom »Syllabus florae croaticae«.

Knjižicu ovu primi učeni svijet velikom radošću, premda, kako pisci sami u predgovoru vele⁸⁾: »Multas praeterea plantas in Croatia existere, quas nobis notare non licuit, praesertim ob majorem distantiam locorum — nemo dubitet; si Dii faverint successu temporis per nos, vel successores nostros illa, quae desunt, complenda speramus«.

I ova potonja želja izpunila mu se, jer je nakon 12godišnjeg marljivog i napornog rada opet u društvu sa prijateljem si Vukotinovićem izdao knjižurinu »Flora Croatica« podporom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti god 1869. za koje djelo veli Neireich⁹⁾: »dass sie die croatische Flora, welche vor ihnen kaum existirte, grösstentheils nach eigenen Beobachtungen geschaffen und in einem Menschenalter, das vollbracht haben, was in andern Ländern Oesterreich-Ungarns erst in drei Menschenaltern erreicht wurde«, a A. Kanitz pako¹⁾: »Bei Croatien haben die Autoren ihren eigenen beinahe dreissigjährigen Erfahrungen verwehret. Da diese Arbeit von zwei Männern gemacht wurde, welche das Land ausgezeichnet kennen, es nach allen Seiten durchstreift und in diesem ansässig sind, so ist dies ein Vorzug, dessen sich keine andere Flora des süd-östlichen Europas mehr erfreuen kann. I u drugih botaničkih časopisima«.

⁷⁾ »Oest. bot. Wochenbl.« 1857. str. 246, 254, 263, 270, 279.

⁸⁾ Syll. fl. cr. str. IV.

⁹⁾ Nachträge zu den Vegetations-Verhältnissen von Croatien. Verh. der zool. bot. Ges. in Wien 1869. str. 765.

¹⁰⁾ Regensburger Flora 1869. str. 317.

pisih nalazimo slično pohvalno priznanje. Na svietskoj izložbi u Beču god. 1873. zadobi ovo djelo srebrnu kolajnu.

U ovoj knjizi zastupana je cvjetana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sa 146 plemena, 860 rodová i 3461 vrsti; — od ovih 860 rodová sa 3461 vrsti pripada 18 rodová sa 29 vrsti izključivo cvjetani trojedne kraljevine, od ovih pako pripada 8 rodová sa 12 vrsti izključivo cvjetani civilne Hrvatske i Slavonije i bivše vojničke Krajine — stranom na vlastitih opažanjih što se tiče Hrvatske, stranom na opažanjih Kanitza, Knappa i Schulzera glede Slavonije a Visiania i ostalih glede Dalmacije, kako to pisci u predgovoru sami navadaju.

Prigovara se piscem sljedeće: da su premalo scienili medjutim primljene nazore i da su odveć sledili stanovište *Florae germanicae* od Reichenbacha »welche so verdienstvoll sie auch ist, mit später gemachten Beobachtungen, doch so oft im Widerspruche steht¹¹⁾«; da nisu kod manje poznatih vrsti bar po jednu sliku citirali,¹²⁾ da »für Slavonien hat wohl Knapp die meisten Standorte festgestellt, und doch wird durchgehends Kanitz als Gewährsmann citirt.«¹³⁾ »Ferner hätten die Verfasser die Arbeiten anderer Autoren über die Flora Croatiens, als Bartling, Nöe, Klinggräff, (in der *Linæa*), Schott, Sapetza, und Kitaibel's *Additamenta* nicht so ganz mit Stillschweigen übergehen sollen, denn so fragmentarisch auch diese Leistungen sind, so enthalten sie doch viel gutes und was darin allenfalls unrichtig ist, wären eben die Verfasser zu verbessern am ersten in der Lage gewesen«¹⁴⁾.

Nu na sve ove prigovore mogu se pravom za obranu uporabiti rieči Kanitzove: »Ein strenges, kritisches Auge wird manche Mängel an dem Buche aussetzen haben, die in einer Grossstadt leicht zu vermeiden gewesen wären, die aber in der Provinz nicht zu vermeiden sind«¹⁵⁾.

Kad je godine 1866. utemeljena u Zagrebu jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti bude Schlosser imenovan pravim članom, premda je bilo takovih osoba, koje su bile proti njegovom izboru, veleć, da šta je on za akademiju učinio! Malo zatim, kod konstituiranja akademije bje izabran za predstojnika matematičko-prirodoslovnoga razreda, koju je čast obnašao sve do svoje smrti.

¹¹⁾ Neilreich l. c. str. 765.

¹²⁾ Neilreich l. c. str. 765 i 766.

¹³⁾ »Oest. bot. Zeitschrift XIX.« 1869. str. 257.

¹⁴⁾ Neilreich l. c. str. 766.

¹⁵⁾ Regensburger Flora 1869. str. 318.

Kao akademik započe nov rad na znanstvenom polju u hrvatskom jeziku, tako da nema skoro godine, gdje nebi koju radnju u sviet turio. Osobito mi je spomenuti »Pripravna radnja za geografiju bilja¹⁶⁾ kao pendent flori hrvatskoj i Kalnička gora sa svoje prirodoslovne znamenitosti¹⁷⁾. Ostale radnje vidi u izkazu dolje niže.

Pozoran čitatelj spaziti će takodjer iz pregleda njegovih radnja da počam od god. 1859. do 1874. dakle punih 15 godina nije ništa pisao u bečki botanički časopis o našoj flori, nu to se daje medjutim izpričati time što je bio zabavljen zastavljanjem flore hrvatske i što je stao pisati hrvatske razprave u »Radu« i napokon što se je u to doba počeo više entomologijom baviti. Tek godine 1874. napisa za taj list »Das Kalniker Gebirge¹⁸⁾« a 1881. Senecio Vukotinović n. sp.¹⁹⁾.

Od godine 1856—1875 nisu mi poznati nikakovi izleti a valjda ih nije ni poduzimao. U svibnju 1875. pohodi sa planinskim društvom okolicu Suseda, Samobora i Rudá, pope se na Oštre i bližnju Plješivicu a u lipnju skoči na tri dana u Ogulin i Jasenak neuspev se ipak radi prevelike bure i silne kiše na Bjelolasicu. Godine 1877. mjeseca kolovoza pohodi sa sinom si Levinom gorski kotar, naime preko Delnicá, Crnogluga na Rišnjak, gdje ubra Gnaphalium, Leontopodium, dosele u Hrvatskoj nenadjen, a od ovud na Delnice, Karlovac u Barilović i vrati nakon 6dnevne odsutnosti natrag u Zagreb. U svibnju 1878. pohodi Kričevac i Kalnik a u lipnju i srpnju zaputi se u pratnji Vukotinovića i sina si Levina po treći put u gornju Krajinu i to: Ogulin, Otočac, Gospić, Bag, sv. Rok, Gračac, Vrelo u Zermanji, Udbina, Korenica, Plješivica, Plitvička jezera, Rakovica, Plaški, Ogulin, Klek, Zagreb. Nu sa ovim putovanjem nije bio baš najzadovoljniji, jer je te godine velika suša bila i koze sve obrstile a medjutim nastalo ratno doba priećilo pohoditi nekoja mjesta.

Godine 1879. mjeseca lipnja pohodi sa Vukotinovićem napokon na 5dnevnom izletu dosele nepoznati mu žumberački kotar i nekoja druga mjesta kako sledi: Krašić, Kostelj, Kalje, Mačja livada, Čulindraga, Trg, Ozalj, Kostelj, Pribić.

Zagrebačku goru pako pohadjao je svake godine u razno doba po više puta a isto tako bližnju okolicu zagrebačku.

¹⁶⁾ »Rad« knj. IV. str. 176—260.

¹⁷⁾ »Rad« knj. XI. str. 146—227.

¹⁸⁾ »Oest. bot. Zeitschrift« 1874. str. 216, 244, 275, 315.

¹⁹⁾ »Oest. bot. Zeitschrift« 1881. str. 5.

Iz svega toga vidi se, da je Schlosser pravu užu Hrvatsku i u najmanjem malne kutiću poznavao, te da je od godine 1869. kada je naime Flora Croatica izašla, mnogu zanimivu vrst i mnogo novih staništa obreo, koje je smjerao u II. izdanju rečene Flore objelodaniti, što bi svakako od velike važnosti bilo, tim više što bi na učinjenu kritiku prigodom prvog izdanja bio mogao mnogo toga dosele kritičarom dvojbenoga sam najbolje riješiti, da ga nije zatekla nemila smrt.

Poznato nam je, kad je Schlosser u Hrvatsku došao itu se botanikom počeo baviti, da vidimo sada, što je on za tu struku tečaćem tolikogodišnjega zanimanja privredio.

Prije svega sastavio je sebi liepi biljnik i to jedan srednjoevropske flore sa 60 svezaka, drugi od 15 svezaka, kultiviranih biljaka a napokon treći i najdragocieniji trojedne kraljevine od 24 debela svezka.

Inozemne učenjake medju kojima nalazimo: Beyera, Botteria, Dollinera, Duftschmidta, Fenzla, baruna Hausmanna, Heuffla, Hugenina, Janku, Juratzku, Laggera, Opitza, Pittonia, Skofitza, Tommasinia, Visiania, itd. providio je mnogimi zanimivi vrstini iz naše zemlje, i tako upozorio na nju učeni svijet.

Ali ne samo to, on je našao priličan broj dosele sasvim nepoznatih vrsti te ih je okrstio a te su polag Florae Croaticae:

Genista frutescens i heteroacatha, Anthyllis atropurpurea, Moehringia flaccida, Cerastinium decalvans, Oenanthe meifolia, Veronica ciliata, Pedicularis brachyodonta, Aster heterophyllus, leiophyllus, serratifolius i fragilis, Hieracium brachycaule, leptocepalum, cordifolium, sphaerophyllum, Campanula, glaucophylla, lobata, longifolia i Crocus vittatus.

Drugim pako promjenio je ime naime :

Sinapis adpressa = Brassiaca adpressa Vis ; Sagina quaternella = Sagina apetala L. ; Anchusa obtusa = Myosotis obtusa W. K. ; Crepis croatica = Hieracium Croaticum W. K. ; Glyceria altissima = Poa altissima Moench.

Njemu na čast ozvao je Vukotinić novi rod Schlosseria = Peucedanum²⁰⁾ a sliedeće biline jesu razni botanici njegovim imenom okrstili: Hieracium Schlosseri²¹⁾ Pedicularis Schlosseri²²⁾ Alyssum

²⁰⁾ Vukotinić »Oest. bot. Wochenblatt« 1857. str. i Flora croatica str. 473—484.

²¹⁾ Reichenbach fil. Iconographia.

²²⁾ Tommasini in litteris 1856. P. brachyodonta Schloss. et. Vukot.

Schlosseri²³⁾, Prenanthes Schlosseri, Sinapis Schlosseri i Hypericum Schlosseri, Silene Schlosseri²⁴⁾, Rosa Schlosseri²⁵⁾. Brusina pako Helix Schlosseriana vrst puža iz slatkovodnih naslaga Miošića u Dalmaciji²⁶⁾.

Ali ne samo botanikom već i drugimi prirodopisnima strukami zanimao se je naš Schlosser. Tako odmah pri dolazku bavio se je živahno sa ornithologijom te je posjedovao mnogo nagačenih vrsti a povrh toga držao si je nekoje u krletkah. Ovu sbirku ptica sastojecu se iz 225 komada pokloni gospodarskoj školi u Križevcih.

Entomologija ga je vazda, osobito u posljednje doba zanimala. Pogledaj samo njegovu razpravu »Kalnička gora« koliko stotina vrsti on tu samo nabraja pak ćeš se doista čuditi njegovom umjeću i njegovoj marljivosti. Kao što sa biljari tako je i sa mnogimi entomolozi u dopisivanju i izmjenjivanju do zadnjeg časa stajao izmedju kojih nabrajam sljedeće: Bau-a, grofa Ferraria, Fiebera, Frauenfelda, Hampea, pl. Heydena, baruna Hopfgartena, grofa Jabornegga, Millera, Plassona, Redtenbachera, Reittera i Steina.

Nešto sám, nešto putem svojih dopisnika a stranom opet kupnjom sakupi veliku sbirku kornjaša sastojecu se iz 32 oveće škatulje u 11.000 vrsti, većom stranom iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Na temelju ove zbirke izdade godine 1879. svoju Faunu kornjaša, knjižurinu od 995 strana, u kojoj nabraja sve iz trojedne kraljevine dosele poznate vrsti i to 1052. roda sa 11.092 vrsti: U predgovoru ove knjige veli medju ostalimi: »Naći će se bez dvojbe gdjekoji entomolog, koji će reći, da je u ovoj fauni malo nova. Ustanovio sam samo jednu jedinu novu vrst naime: Močora crnook, (Notiophilus melanophthalmus), al sam protivno doveo nekoje vrsti k svomu naravnomu rodu te sam ujedno njihove suvrsti i odrode čim točnije pobilježio. — Nu meni se čini, da se nemarim braniti tomu prigovoru, ta bit će, da će se razložnije mnogim entomologom te da su i onako mučan študij entomologije samo još otežčali. Pak sam ovim djelom smjerao samo za tim, da po najboljem svom znanju opišem sadanje stanje faune u trojednoj kraljevini«.

Ovo je najbolja izprika za njega i vrstan odgovor onim, koji su nešta boljeg očekivali, jer omne initium est durum, a sad je na njima red da Schlosserove pogriješke izprave.

²³⁾ Heuffl prve tri in litteris a četvrtu Regensburger Flora 1835.

²⁴⁾ Vukotinović Rad knj. XXXIV. str. 127—131. knj. XLIV. str. 213—214

²⁶⁾ Gandoger »Rad« knj. LXVI. str. 53.

²⁷⁾ »Rad« knj. XXIII. i Fossile Binnenmollusken aus Dalmatien, Croation und Slavonien str. 97.

Godine 1882. izašao je poslje njegove smrti »dodatak« k fauni kornjaša²⁷⁾. Izim navedenog pisao je ob entomologiji u svom »Iz-
vješću o phyto-entomologičkom izletu u hrvatsko Primorje godine
1876²⁸⁾.

Schlosser je ne samo dopisivanjem i izmjenjivanjem bilja nego
i zanimivi razpravami i djeli upoznao strani svijet sa prirodnimi od-
nošaji naše domovine, kako sam nekoje znatnije jur spomenuo, a
sada nabrajam poimence sav njegov meni poznati književni rad.

I.

De Papilionaceis. Dissertatio inauguralis. Vindobonae 1833.

II.

Oesterreichisches botanisches Wochenblatt redigirt von Skofitz.
Wien 1851.—1857. (Bd. I.—VII.) kašnje pod naslovom Oest. bot.
Zeitschrift od 1858.—1883. (Bd. VIII.—XXXIII.).

God. 1851 — Correspondenz Kreutz in Croatien I. str. 253—254

» » — » » » » » I. » 411—413

» 1852 — » » » » » II. » 183—184

» » — » » » » » II. » 308—310

» » — Vorarbeiten zu einer Flora Croatiens. I. Theil. II.
str. 281—283, 289—291, 297—299, 305—306,
313—314, 321—322.

» » — Reise flora a. Süd-Croatien. II. str. 322—335, 329—332,
337—340, 345—348, 353—356, 361—363, 369—370,
377—379, 385—387, 393—394, 401—402.

» 1854 — Naturhistorische Wanderungen durch einige Gegenden
Nord-Croatiens im Jahre 1853. zajedno sa Vukotino-
vićem. IV. str. 107—109, 114—117, 122—124, 131
134, 137—141, 145—147.

» » — Correspondenz Kreutz in Croatien IV. str. 285.—286.

» 1857 — Reise flora aus Süd-Croatien VII. str. 246—248,
254—256, 263—255, 270—272, 279—281.

» 1859 — Correspondenz Agram. IX. str. 57.

» 1874 — Das Kalniker Gebirge. XXIV. str. 216, 244. 275, 315.

» 1881 — Senecio Vukotinovići n. sp. XXX. str. 5.

III.

L o t o s

razne dopise kroz više godina osobito meteorologičkog sadržaja.

²⁷⁾ »Rad« knj. LXI. str. 122—184.

²⁸⁾ »Rad« knj. LX. str. 172—176.

IV.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1868—1883. Knj. I.—LXI.

- God. 1868 — Pripravna radnja za geografiju bilja u trojednoj kraljevini IV. str. 176—260.
- » 1870 — Kalnička gora sa svoje prirodopisne znamenitosti. XI. str. 146—227.
- » » — O uplivu obradjivanja zemlje i gojenja bilja na fizionomiju predjela i na značaj naroda. XIII. str. 112—159. XVIII. str. 1—63.
- » 1872 — Kaćunovice (Orchideae) XXI. str. 1—133.
- » 1875 — O postanku bilinskih sustavah po njihovu kronološki redu. XXXI. str. 1—52.
- » 1875 — Ustroj i gojitba cvieća. XXIX. str. 20—59.
- » 1876 — Izvješće o phyto-entomološkom izletu u hrvatsko Primorje god. 1876. LX. str. 172—176.
- » 1882 — Dodatak k fauni kornjaša trojedne kraljevine izdanog god. 1879. »Rad« LXI. Matem. prirod. razred. I. U Zagrebu 1882. str. 122—184.

V.

Ostala poveća djela samostalno izašla.

- » 1843 — Anleitung, die im Mährischen Gouvernement wildwachsenden und am häufigsten cultivirten phanerogamen Pflanzen nach der analytischen Methode durch eigene Untersuchungen zu bestimmen. Brünn 1843. Gedruckt bei Rud. Rohrsers sel. Wittwe.
- » 1857 — Syllabus florae croaticae. Additis descriptionibus specierum novarum. 12. Zagrabiae 1857. str. I—V., 1—192 i I—XVI. Zajedno sa Vukotinićem. Tiskan najprije u gospodarskom listu svezak V.
- » 1869 — Flora Croatica exhibens stirpes phanerogamas et vasculares cryptogamas quae in Croatia Slavonia et Dalmatia sponte crescunt, nec non illas quae frequentissime coluntur. str. I—CXLI. i 1—1362. zajedno sa Vukotinićem.
- » 1876 — Bilinar. Flora excursoria. Uputa u sabiranje i označivanje bilinah u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, zajedno sa Vukotinićem str. I—XXVII. i 1—606.

God. 1879 — Fauna kornjaša trojedne kraljevine. U Zagrebu 1879. Tisak dioničke tiskare. U knjižari Lavoslava Hartmana na prodaju. 995 str.

Izim Anleitunga i Syllabusa, izašla su sva ostala djela podpo-
rom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

VI.

U r u k o p i s u.

1. Historiae duorum morborum quos sub auspiciis clariss. d. d. Fran-
cisci nob. de Hildebrand professoris praxeos medicae in schola
clinica Vindobonensi pro tentamine rigoroso tractavit, Mensibus
Decembris, Martii et Aprilis anni scholastici 1832—1833.
2. Ueber das Werden botanischer Systeme in ihrer chronologischen
Reihenfolge.
3. Vrtna cvietana ili sastavni opis svih iz drugih prediela svieta
donešenih bilina, koje se sada u evropskih rasteljnjacih i
bašćah uresa radi goje ili u tehničku i gospodarstvenu svrhu
kultiviraju. Dva svezka. I. svez. 573. str. II. svez. 1148. str.

Potonje djelo predao je bio Schlosser jugoslavenskoj akademiji,
nu zašto ga ista tiskala nije, nije nam poznato i tako će rukopis
valjda propasti.

Još je Schlosser revno pripomogao kod utemeljenja narodnoga
muzeja, pokloniv mnogo toga iz svoje botaničke i ornithologičke sbirke.

Hrvatsko slavonsko gospodarsko društvo izabralo ga je god.
1854. za člana upravljajućeg odbora pak je Schlosser i tu nastojao
da se koristnim pokaže; on naime uredi voćnjak i kućni vrt a po-
vrh toga da odoli vlastitij želji, nasadi mnogo izabranih bilina te
na taj način ustroji malen botanički vrt. Nadalje vodio je on upravu
narodnog doma i s tim skopčano ždrebanje dionica i polaganje računa
bez svake nagrade poznatom točnošću do zadnjeg izdisaja. Njegovom
pobodom ustroji se godine 1874. planinsko društvo, kojemu je bio
dobar član i valjan predsjednik.

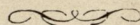
Za priznanje svojih mnogovrstnih znanstvenih radnja bio jer
Schlosser počašćen izborom više znanstvenih društva.

Tako je bio od inozemnih društva: dopisujući član prirodoslov-
nog društva u Cherbourgu, član prirodoslovnog društva Lotos u
Pragu, član c. kr. zoologičkog botaničkog društva u Beču, član pri-
rodoslovnog društva u Požunu, član liečničkog društva u Beogradu,
član liečničkog društva u Štajerskoj, član liečničkog sbora za Kranj-

sku u Ljubljani. A od domaćih: počastni član društva liečnika u Slavoniji, pravi član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i predsjednik matematičko-prirodoslovnog razreda kod iste, član gospodarskog hrv.-slav. društva u Zagrebu, član liečničkog zbora kraljevine Hrvatske, član hrvatskog planinskoga društva i I. predsjednik istog.

To Vam je u kratko slika Vašega I. predsjednika, kojega ste malne svi poznavali kao muža, koga su resile sve gradjanske vrline kojima se umrli odlikovati mogu. Čist i neokaljan značaj, prijaznost u obćenju i dobrodušnost u svakom činu i odnošaju mogao si u njega naći. Bio je do skrajnosti čedan i blage duše kao riedko tko, te je uživao obće štovanje i ljubav. Bolestniku, bio bogat ili ubog, pritekao je svaki čas iz čiste ljubavi, netražec za svoj trud nikakve odštete. Kao činovnik i učenjak bio je neumorno radin, svjestan i točan a kao otac, rodjak i prijatelj prava dobra i čestita duša.

Vječni sanak snivaj
 Pokojniče mili
 U zemlji Hrvatskoj
 Dosudjenoj ciele!

UB Wien

+AM505859105

